

Lezing 'Wisdom and the other tree'.

Op dinsdag, 24 juli 2012 gaf Dr. Margaret Barker voor het Belgisch-Nederlandse Oud Testamentisch Werkgezelschap in Nederland en België (OTW) en de Britse Society for Old Testament Studies (SOTS) een lezing over: *'Wisdom and the other Tree: a Temple Theology reading of the Genesis Eden'*. Hier volgt een bewerking van de lezing en de gesprekken na afloop van Annine van der Meer.

In de lezing geeft zij een staaltje weg van wat zij de archeologie van de tekst noemt. Het is een bepaalde methode om langs vergelijking van oudere en niet-canonieke tekstfragmenten de canonieke teksten van het Oude Testament in de huidige redactie te onderzoeken, een methode die mij zeer aanspreekt omdat de huidige redactie in historisch perspectief wordt geplaatst. De hoofdfiguur uit de tijd van de patriarchen, God met de volle borsten, is uit de bijbel weggeschreven. De latere versie is als enige en ware tekst aangenomen en vele generaties dominees en bijbelgeleerden hebben de redacteuren op hun woord geloofd. Zij zijn ervan uitgegaan dat deze latere en bewerkte redactie het letterlijke en ware woord van God bevatte.

Over tempeltheologie en de nieuwe methode: de tekstarcheologie.

Margaret schraapt als 'tekstarcheologe' laag na laag af en verwijdert met groot vakmanschap de vernislaag die latere generaties over oudere redacties hebben gelegd. Zo reconstrueert zij de oudere Hebreeuwse traditie van patriarchen en eerste tempel uit de periode 2000-586 BC. Dit is in haar visie van groot belang omdat Jezus en de allereerste christenen deze traditie willen herstellen en voleindigen (*Heb.* 9:3-5). Daartoe richtte zij een school op, de 'Temple School', die ook een nieuwe theologie ontwikkelt, de 'Temple theology'.

De lauwe reactie na afloop. Na afloop van de lezing merkt zij wat gelaten op dat de Oudtestamentici er nog altijd van uitgaan dat Wijsheid niet met een hoofdletter maar met een kleine letter geschreven moet worden en dat zij niets meer is dan een poëtische stijlfiguur die voortkomt uit het brein van een willekeurige dichter/schrijver. Wanneer gaat het tij keren? Wanneer gaat dit veranderen? Wanneer zal men de trucken van de latere redacteuren doorzien?

Over God met de borsten. Haar naam in Oud-Israël is El Shaddai of God van de borsten en de schoot. Haar naam wordt later door de Deuteronomist wegvertaald met 'de Almachtige' (*Ex.* 6:3). God met de volle borsten verblijft bij voorkeur in een boom. En Mozes ontmoet haar in het brandende braambos, een boom die maar niet verbrandt terwijl het vuur maar niet uitdooft (*Deut.* 33:16).¹

In de pilaarfigurines uit oud-Israël met de volle borsten kun je haar gestalte terug vinden. Zij heeft ook andere namen: Eloha, Ela (Godin of heilige boom), Qudshu of de Heilige en Ashrata, later wegvertaald in Ashera.

Zij is niet een van de vreemde godinnen die Israël vanuit Kanaän bereikten; zij is niet een van de vele godinnen van Oud-Israël; zij is niet een van de vele 'moedergodinnen'; haar cultus is meer dan een 'vruchtbaarheidscultus'; haar figurines zijn meer dan 'poppen' of 'kinderspeelgoed'.

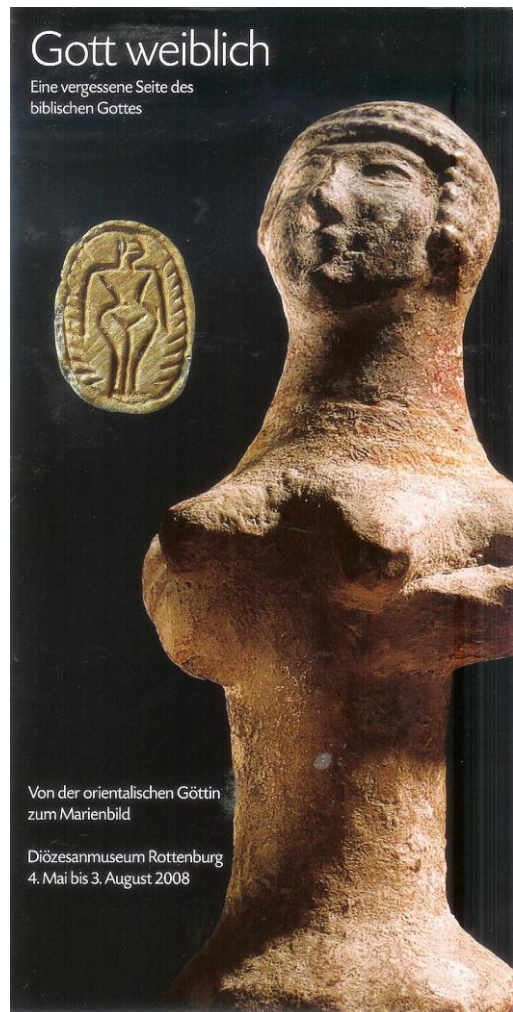
Zij staat zowel in Kanaän als oud-Israël voor de Moeder van goden en mensen; voor het actief vrouwelijk scheppende beginsel, voor de creatrix die zich onder andere manifesteerde in de boom van leven (een amandelboom) en tal van altijd groene boomsoorten.

Het tij gaat keren: God met de borsten komt naar Nederland. Ik bemoedig en verzeker haar dat althans in Nederland de tijden aan het veranderen zijn. In maart 2013 komt de tentoonstelling *Gott Weiblich* naar Nederland. Op Duitstalige affiches en folders prijkt zij met de grote borsten, El Shaddai, ook wel Ela of Eloha, Qudshu (de Heilige), Ruach (Geest), Chokma (Wijsheid) of Ashrata (Ashera) genoemd.

Er zijn vele pilaarfigurines gevonden in Judea en Jeruzalem van een vrouw met volle en uitstekende borsten. Zij omvat ze in de dea nutrix houding, een oerhouding waarin we de Venus van Willendorf uit circa 23.000 BC al zien staan. In maart 2013 zijn er in Nederland tegelijkertijd drie tentoonstellingen aan het goddelijk vrouwelijke gewijd.

De tentoonstellingscatalogus *Gott Weiblich* wordt momenteel door academiedocente en archeologe Drs. Stella Lubsen-Admiraal in het Nederlands vertaald. God met de volle borsten zal vol in de aandacht komen te staan en de honger naar haar verdwenen geschiedenis zal gestild kunnen worden met nieuwe informatie, die de latere correcties van de Deuteronomist van hun vermeende absolute waarheid zullen ontdoen. De vrouwelijke sacrale (Venus)kunst vormt het levende bewijs van het bestaan van Haar die in de oudtestamentische teksten werd weggecorrigeerd en 'weggezuiverd'. Haar gezicht werd bij wijze van spreken uit het plaatje weggeknipt en er werd een ander gezicht bij gefotoshopped. Daarna werd de heilige tekst 'aangepast'. Zo werkt de geschiedschrijving van de overwinnaar.

Inhoud van de lezing 'Wisdom and the other tree'. Bron is het boek Genesis of Oorsprong, het eerste boek van het Oude Testament; hier zijn Wijsheid of Sophia en de boom van leven een en dezelfde. Wijsheid is hier ook aanwezig in de vrouwelijke Geest (Ruach) die heen en weer gaat over de wateren (*Gen* 1:1-2). Samen met God schiept Wijsheid of Begin naar hun beider beeld de manvrouwelijke Adam of Mens (*Gen*. 1:26-27).

De Deuteronomist laste bij de correcties van de teksten na circa 600 niet alleen in de boom van kennis van goed en kwaad, de slang, de verleidende Eva en de val bij de verhalen (*Ge*. 2 en 3), hij 'corrigeerde' naar inzichten uit circa 600 BC ook veel oudere elementen in *Gen* 1. Oorspronkelijk schiep de Allerhoogste met zijn Wijsheid, maar in de latere edities mocht zij niet meer zijn dan een over de wateren fladderende en neutrale Geest der elohim, een machtige wind (*Gen*. 1:1-2). Zij was veel meer en schiep als medecreatrix, want Adam werd geschapen naar hun beider beeld (*Gen*. 1:26-27).

Genesis, qua anciënniteit niet het eerste maar laatste Oudtestamentische boek. Het is goed te weten dat Genesis 2 en 3 pas zeer laat zijn toegevoegd aan de teksten van het Oude Testament. Het boek Amos geldt als oudste boek en het boek Genesis als jongst geschreven boek, dit terwijl het als eerste in het Oude Testament is opgenomen. Dit zet velen op het verkeerde been omdat men er voetstoots vanuit gaat dat het eerste boek Genesis ook het oudste is. Genesis 1 zou berusten op oudere orale tradities, maar ook dit hoofdstuk zou pas zeer laat door een bepaalde groep schrijvers zijn

toegevoegd. Er bestaan oudere scheppingsverhalen: je vindt ze in het Oude Testament in boek Spreuken, in de Psalmen en in het boek Job. Het is opmerkelijk dat de boom van leven vaker in de bijbel voorkomt (ela of eloha) en de boom van kennis van goed en kwaad maar een keer. Waarom? Die tweede boom stamt uit een latere periode en is later aan de teksten toegevoegd.

De eerste tempel in Oud-Israël. In de eerste tempel (10^e-6^e eeuw v. Chr.) is er de boom van leven die licht geeft en geurt (*Zach.4; Op. 12.1; 22:1-3*). Deze staat, terwijl water aan de wortels stroomt, in het hoger gelegen heilige der heiligen, in een soort donkere toren. Wanneer de toortsen in de boom worden aangestoken, geeft de boom licht en verlichting. Onder de boom van leven staat de troon, de ark met gevleugelde cherubijnen, (cherub betekent 'volledige kennis'). De boom van leven is verborgen achter de voorhang en staat symbolisch gezien buiten ruimte en tijd, buiten de zichtbare werelden van licht en donker.

De boom van leven omgehakt. Maar dan worden in 626 v. Chr. Wijsheid en haar symbolen definitief uit de tempel gezet (*2Kon. 23:4-24*); er waren al wel eerdere pogingen ondernomen rond 900 door koning Asa (*1Kon. 15:9-13*); maar altijd slaagden de traditionelen die het sacrale koningschap in stand wilden houden, erin om Wijsheid weer terug te voeren in de tempel.ⁱⁱ De boom van leven wordt nu in 626 BC omgehakt en in het dal naast de tempeltoren bij de beek Kidron verbrand (*2 Kon. 23:6*). Ook de bomen in de tempeltuinen worden omgehakt. Vrijwel direct hierna wordt de tempel verwoest in 586 v. Chr. en verdort en verdroogt het land. Vele inwoners van het gebied dat later door de Romeinen Palestina genoemd wordt, moeten op ballingschap in Babylonië; van de thuisblijvers slaan velen op de vlucht en gaan in de diaspora. Op hun uittocht nemen zij Wijsheid mee.

De tweede tempel. In de tijd van de tweede tempel wordt de boom van leven omgevormd tot de zevenarmige kandelaar, een symbool van de wet. Menora's staan niet meer in het nu lege heilige der heilige maar in de lager gelegen hekal of grote feestzaal van de tempel. Deze zaal staat symbool staat voor de zichtbare werelden. Hier vind je ook de broden waarmee Wijsheid haar volgelingen ooit voedde en hier is ook haar ooit zo geurende wierookaltaar. Ook de tweede tempel ligt hoog op de berg tussen aangeplante bomen en bloeiende tuinen en geurt van wolkende wierook. Alleen de mensen weten niet meer dat dit symbolen van Wijsheid zijn.

Verskillende historische periodes. De twee bomen staan ieder in een verschillende historische tijdperk: de boom van leven stamt uit de orale traditie van de tijd van God met de borsten, de patriarchen, de tijd van het sacrale koningschap en de eerste tempel (2000-586 v. Chr.). Het is de tijd van het eerste en eeuwige verbond, waarin er een band tussen de stoffelijke en geestelijke werelden bestaat die voor aardse mensen zichtbaar, hoorbaar en voelbaar is. Wijsheid verzorgt de verbinding en houdt de touwtjes van het verbond stevig in handen...

De boom van kennis van goed en kwaad stamt uit de tijd van de Deuteronomist (586 v. Chr. -70 na Chr.). De tweede tempel hoort thuis in de periode van de tweede wet (*2Kron. 34:30*). De tweede wet is ontwikkeld door de Deuteronomist ('deuteros' is Grieks voor tweede en 'nomos' is Grieks voor wet). Het is een schrijversschool die vele eeuwen actief blijft. De schrijvers van de tweede wet, die slechts een mannelijke god kennen die Jahwe heet, gaan met hun corrigerende pen de oudere teksten te lijf en veranderen ze. Ze passen ze aan hun nieuwere inzichten aan. Ze hervormen ze. Ze zuiveren ze van zogenaamde heidense invloeden. Ze maken van de boom van leven, het symbool voor de grote en wijze Moeder van Israël met de volle borsten, een boom van de (tweede) wet, een menora (*Deut. 4:6; Baruch 4:1; Targum Neofiti bij Gen 3; verg Ev.van Fil. NHC II.3.74* waar de boom van kennis van goed en kwaad staat voor de dood).

Die tweede wet maakt van de relatie tussen een goede godheid die de wereld in balans houdt, een contract. Als je het niet naleeft, wordt je gestraft. De wereld van de Deuteronomist is verdeeld in de brave borsten, de navolgers van de tweede of Deuteronomistische wet en de slechteriken die dit niet doen. Dit zijn degenen die in de oude orale traditie blijven; zij moeten het in de 'aangepaste' teksten

ontgelden. Van de Deuteronomistische schrijvers moeten de Asjera's -bomen van de Moeder-massaal worden omgehakt. Beeldverering mag niet meer; het woord en de schrift tellen. Vele met name vrouwelijke beelden worden gebroken. In de herbewerkte teksten kom je de heilige bomen hooguit nog tegen als houten palen die omgehakt en vooral verbrand moeten worden.

De twee bomen (de boom van leven en die van kennis van goed en kwaad) staan voor twee verschillende fasen in de geschiedenis van het Hebreeuwse volk: de tijd der patriarchen en de tijd van de eerste tempel (2000- 586 v. Chr). en de tijd daarna van het Judaïsme en het joodse volk van de tweede tempel (586 v. Chr. -70 na Chr.). Jezus en de allereerste christenen willen de oude hebreeuwse traditie herstellen (*Heb. 9:3-5*).

Van de val naar de opstanding, een Happy End. Aan de achter ons liggende periode van ontheiliging van de wereld en onverschilligheid en scepsis naar het goddelijke, lijkt in onze tijd een einde te komen. Het allereerste bijbelboek Genesis vormt het begin, maar elk begin heeft ook een eind. Het 'Happy End' van deze fase van de menselijk bestaan lezen wij in het allerlaatste boek van de bijbel, het laatste boek van het Nieuwe Testament, het boek Openbaring. Hier is het vrouwelijk goddelijke weer op de oude vertrouwde wijze actief. Zij manifesteert zich als de vrouwelijke Heilige Geest. Zij laat haar volgelingen weten dat zij haar volgelingen, 'zal laten eten van de boom van leven die in het paradijs staat' (*Op. 2:7*). Een kosmische Vrouwe bekleed met de zon, met de maan onder haar voeten een een kroon van twaalf sterren baart een kind en bindt vervolgens de strijd aan met de satan die zich vermomde in een slang en diens gevallen engelen (*Op. 12:9*).

De boom van leven is terug van weggeweest. Aan het eind van het boek *Openbaring* is er het beeld van de rivier van het water van leven die helder als kristal stroomt van de troon van God en diens zoon, die stroomt door de stad gods. Aan weerskanten van de rivier staat de boom van leven met twaalf soorten fruit; iedere maand heeft een eigen fruitsoort en de bladeren van de boom genezen de naties, zo staat er geschreven (*Op. 22.2*). Iedere gezuiverde mag ervan eten (*Op. 22.14*).

Van gespletenheid en tweeheid naar eenheid. De oude situatie van twee-eenheid, geïntegreerdheid en heelheid of heiligheid is hersteld. Er is verbinding en balans, er is vrede en geluk. Nu worden de twee bomen één. Want Wijsheid heeft er kennelijk voor gekozen haar kinderen wijs te maken door ze eerst de weg door onwijsheid te laten zoeken.

Voor degenen die het Engelse artikel willen lezen: [klik op deze link](#)

ⁱ *Van Sophia tot Maria*, 157.

ⁱⁱ *Van Venus tot Madonna*, 419, 427.